

คำประกาศจากการ์ตา เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพคือธำนาในศตวรรษที่ 21
การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 4 ผู้เล่นใหม่ในศตวรรษใหม่ 21-25 กค 1997 ที่ การ์ตา

การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 4 ชูประเด็น “ผู้เล่นใหม่ในศตวรรษใหม่ – การส่งเสริมสุขภาพเป็นธำนาในศตวรรษที่ 21” จัดการประชุมที่กรุงจาการ์ตา ระหว่างวันที่ 21-25 กค 1997 ถือเป็นก้าวอย่างที่สำคัญในการพัฒนากลยุทธ์ระหว่างประเทศในการพัฒนาสุขภาพ เกือบ 20 ปี นับจากคำประกาศ อัลมา อะตา ขององค์การอนามัยในเรื่องสุขภาพดีถ้วนหน้า หรือ 11 ปี นับจากการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 1 ที่กรุงฮือตตาวา ประเทศแคนาดา ซึ่งได้ออกกฎบัตรฮือตตาวา สำหรับการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งถือเป็นแม่บทในด้านการส่งเสริมสุขภาพจวบจนถึงวันนี้ การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกในครั้งต่อๆมา ก็ได้นำกลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพที่กล่าวในกฎบัตรฮือตตาวา มาขยายรายละเอียด เช่น นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (ประชุมครั้งที่ 2 ที่ อะติเลด ประเทศออสเตรเลีย 1988) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (ประชุมครั้งที่ 3 ที่ ซันดสวาล์ ประเทศสวีเดน 1991) การประชุมครั้งที่ 4 นี้ นับเป็นการประชุมในประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นครั้งแรก และเป็นครั้งแรกที่ได้เชิญภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ และโอกาสที่ดีที่จะสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ โดยนำประเด็นของปัจจัยกำหนดสุขภาพมาพิจารณา ผู้เข้าร่วมประชุมได้นำเสนอประกาศนี้ เพื่อใช้เป็นทิศทาง และกลยุทธ์ที่จะก้าวข้ามความท้าทายในศตวรรษที่ 21

การส่งเสริมสุขภาพคือการลงทุนหลัก (Health promotion is a key investment)

สุขภาพคือสิทธิมนุษยชน และเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มการลงทุนในเรื่องส่งเสริมสุขภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพคือกระบวนการเพิ่มความสามารถให้กับบุคคลในการควบคุมและยกระดับสุขภาพ การลงทุนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจะส่งผลกระทบต่อปัจจัยกำหนดสุขภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพ (Health gain) การส่งเสริมสุขภาพสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางด้านสุขภาพ เคารพสิทธิมนุษยชน สร้างทุนทางสังคม เพื่อไปถึงจุดหมายปลายทางคือสุขภาพดีและมีอายุยืนยาว สามารถลดช่องว่างทางสุขภาพและอายุไขเฉลี่ย ระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน

ประกาศ จากการ์ตาเรื่องส่งเสริมสุขภาพ ได้แสดงจุดยืนและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษหน้า และเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของผู้ร่วมประชุมการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 4 ที่จะจัดสรรทรัพยากรให้มากที่สุดเพื่อที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างเพื่อที่จะยกระดับปัจจัยกำหนดสุขภาพที่เป็นความท้าทายใหม่ ในศตวรรษที่ 21

ข้อกำหนดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่สุขภาพดี ได้แก่ ความสงบสุข ที่อยู่อาศัย การศึกษา ความสัมพันธ์และความมั่นคงทางสังคม อาหาร รายได้ การเสริมพลังสตรี ระบบนิเวศที่สมดุล การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ความเป็นธรรมในสังคม การเคารพในสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม และเหนือสิ่งอื่นใด คือความยากจนที่เป็นปัจจัยที่คุกคามสุขภาพสูงสุด แนวโน้มทางด้านประชากร เช่น ความเป็นเมือง สังคมผู้สูงอายุ และความชุกของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรม หรือทางชีววิทยา เช่น พฤติกรรมเนือยนิ่งที่ไม่ค่อยได้มีกิจกรรมทางกายที่เพิ่มสูงขึ้น การคือต่อยาปฏิชีวนะ การให้ยาเกินความจำเป็น ความรุนแรงในสังคมและในครอบครัว โรคอุบัติใหม่ ปัญหาสุขภาพจิต ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองอย่างเร่งด่วน และจำเป็นต้องใช้การส่งเสริมสุขภาพเพื่อที่ไปจัดการปัจจัยกำหนดสุขภาพ ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

ปัจจัยข้ามประเทศก็สามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ ความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจ ตลาดการเงินและการค้าโลก เช่น วิกฤติการเงิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนทั่วโลก การเข้าถึงสื่อต่างๆ จากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้สามารถสื่อสารแบบโต้ตอบโดยทันทีได้ทั่วโลก ภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการใช้ทรัพยากรที่ไม่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้เปลี่ยนค่านิยม วิถีชีวิตของบุคคลทั่วโลก

การส่งเสริมสุขภาพ ต้องทำให้เกิดความแตกต่างจากเดิมที่เคยปฏิบัติ (Health promotion makes a difference)

การวิจัยและกรณีศึกษาจากทั่วโลก ทำให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า การส่งเสริมสุขภาพนั้นมีประสิทธิผลในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต และส่งผลกระทบต่อเงื่อนไขทางด้าน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและ สังคม ซึ่งเป็นกำหนดสุขภาพได้ การส่งเสริมสุขภาพทำให้เกิดความเท่าเทียมทางสุขภาพ และ 5 กลวิธีของการส่งเสริมสุขภาพที่กำหนดจากกฎบัตรออตตาวา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็ได้แก่

- 1) สร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ
- 2) สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ
- 3) พัฒนาความเข้มแข็งของปฏิบัติการชุมชน
- 4) พัฒนาทักษะส่วนบุคคล
- 5) การปรับระบบบริการสุขภาพ

ปัจจุบันมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนว่า

- 1) การบูรณาการทั้ง 5 กลวิธีไปด้วยกันเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้นโยบายสาธารณะเป็นกรอบเพื่อยึดโยงกลวิธีทั้ง 5 ให้ไปในทิศทางเดียวกัน
- 2) การพัฒนาโดยเน้นฐานที่ตั้ง (Setting Oriented เช่น ฐานที่ตั้งของเมือง โรงเรียน โรงพยาบาล ตลาด โรงงาน ฯลฯ) มีประสิทธิภาพมากกว่าการพัฒนาโดยเน้นที่ตัวโรค (Disease oriented เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ฯลฯ) เนื่องจากมีโอกาสที่จะบูรณาการทั้ง 5 กลยุทธ์ในแต่ละฐานที่ตั้งนั้นๆ ได้ดีกว่า
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ และทำให้เกิดความยั่งยืน โดยต้องกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ และต้องทำให้บุคคลสามารถตัดสินใจในการจัดการสุขภาพของตนเองได้
- 4) การเรียนรู้ทางสุขภาพสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม การเข้าถึงข้อมูลและการศึกษาเป็นสิ่งที่จะต้องทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และการเสริมพลังทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน

ความจำเป็นต้องใช้การตอบสนองแบบใหม่ (New responses are needed)

เนื่องจากมีสิ่งคุกคามต่อสุขภาพที่อุบัติขึ้นใหม่ ทำให้ต้องใช้แนวทางการดำเนินการที่แตกต่างจากเดิม ความท้าทายที่เกิดขึ้นในอนาคตที่ใกล้จะมาถึง จำเป็นต้องปลดล๊อคศักยภาพของการส่งเสริมสุขภาพที่ฝังอยู่ในหลายภาคส่วนของสังคม ทั้งในชุมชนและในครอบครัว มันมีความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐด้วยกันเอง และระหว่างภาครัฐกับเอกชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ อีกทั้งการค้นหาค้นหาพันธมิตรใหม่ๆ เพื่อร่วมกันยกระดับสุขภาพของประชาชน

ลำดับความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21

- ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อสุขภาพ การตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องส่งเสริมสุขภาพ โดยกำหนดทั้งในรูปของนโยบายและการปฏิบัติ โดย
 - 1.1. ไม่ทำกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
 - 1.2. การปกป้องสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
 - 1.3. ไม่ผลิตหรือทำการค้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น บุหรี่ อาวุธยุทธภัณฑ์ รวมถึงการต่อต้านการตลาดที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ
 - 1.4. ปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากตลาดสินค้า และปกป้องบุคคลให้ปลอดภัยในที่ทำงาน
 - 1.5. การพัฒนานโยบาย ต้องมีการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพที่ครอบคลุมทุกมิติ รวมทั้งมิติของความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำด้วย
- เพิ่มการลงทุนในการพัฒนาสุขภาพ หลายประเทศมีการลงทุนในสุขภาพที่น้อยเกินไปหรือไม่เกิดประสิทธิภาพ การเพิ่มการลงทุนในการพัฒนาสุขภาพ ต้องใช้การบูรณาการทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในการยกระดับสุขภาพ เช่น การเพิ่มทรัพยากรในด้านการศึกษาและที่พักรักษา เนื่องจากทั้งการศึกษา และที่อยู่อาศัยเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นของสุขภาพ การเพิ่มทรัพยากรหรือปรับการจัดสรรงบประมาณเพื่อสุขภาพ มีศักยภาพที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทั้งเรื่องของทุนมนุษย์ สุขภาพ และคุณภาพชีวิต และการลงทุนในสุขภาพ ต้องมุ่งเน้นไปที่กลุ่มอ่อนไหวที่เสียเปรียบทางสังคม ได้แก่ กลุ่มสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ชนพื้นเมือง คนจน และคนชายขอบ
- สร้างเอกภาพในระบบสุขภาพ และเพิ่มพันธมิตรในการทำงานเพื่อสุขภาพ การพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพทำให้เกิดการพัฒนาทั้งสุขภาพและพัฒนาสังคม ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาภาคีเครือข่ายที่มีอยู่เดิมและหาพันธมิตรใหม่ที่มีศักยภาพในทุกภาคส่วน การทำงานร่วมกับพันธมิตรเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ร่วมกันในเรื่องสุขภาพ โดยผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ และทรัพยากร การทำงานร่วมกับพันธมิตรต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม ภายใต้อัตนวิสัยร่วมกัน มีความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน โดยยกระดับความร่วมมือ จากประสานความร่วมมือ มาเป็นความผูกพันกับเป้าประสงค์ และความสำเร็จร่วมกัน
- เสริมสร้างขีดความสามารถให้ชุมชน (Building Capacity to community) และเสริมพลังให้กับบุคคล (Empower people) การส่งเสริมสุขภาพต้องถูกทำโดยและทำด้วยบุคคล (carried out by and with people) ไม่ใช่ทำบนตัวบุคคลหรือทำให้บุคคล (Not on or to people) การส่งเสริมสุขภาพสามารถเพิ่มความสามารถในการควบคุมสุขภาพของแต่ละบุคคลและเพิ่มขีดความสามารถให้กับกลุ่ม หรือองค์กร หรือชุมชน เพื่อส่งผลต่อการยกระดับปัจจัยกำหนดสุขภาพ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในด้านการส่งเสริมสุขภาพได้แก่ การอบรม โดยเน้นภาคปฏิบัติ การอบรมภาวะผู้นำ การเข้าถึงทรัพยากร การเสริมพลังบุคคลในกระบวนการตัดสินใจเพื่อสุขภาพอย่างมีหลักการและเหตุผลมีความคงเส้นคงวา และมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพโดยสามารถใช้วิธีการสื่อสารทั้งแบบดั้งเดิม หรือใช้วิธีการสื่อสารแบบใหม่ๆ โดยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถตอบโต้โดยทันที (social media) การผลิตนวัตกรรมโดยใช้ทั้งทรัพยากรทางด้านสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ.
- ทำให้เกิดความมั่นคงของโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงดังกล่าวได้ จำเป็นต้องใช้กลไกใหม่ เพื่อสนับสนุนทั้งระดับพื้นที่ ระดับประเทศและระดับโลก โดยการเพิ่มแรงจูงใจในภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ องค์กรภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ในการเพิ่มการจัดสรรงบประมาณในด้านการ

ส่งเสริมสุขภาพให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการส่งเสริมสุขภาพ โดยพัฒนาความมั่นคงของฐานที่ตั้งเพื่อสุขภาพ (Settings for Health) ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของเมือง โรงเรียน ตลาด สถานบริการสาธารณสุข ฯลฯ ในส่วนของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของพันธมิตรใหม่ที่เป็นความท้าทายนั้น หมายถึง โครงสร้างของภาคี เครือข่ายหรือพันธมิตรใหม่ที่จะบูรณาการงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการทำงานแบบข้ามสายงานหรือข้ามภาคส่วน โดยเครือข่ายเหล่านั้นต้องสามารถเกี่ยวเนื่องกันทั้งในและระหว่างประเทศได้ และอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จในแต่ละฐานที่ตั้งของแต่ละองค์กร (Setting) และเป็นสิ่งที่จำเป็นคือการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะให้แก่ผู้นำในระดับพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ โดยเอกสารเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านการศึกษาวิจัยแล้วว่ามีประสิทธิผล และทุกประเทศควรพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางด้าน การเมือง กฎหมายหรือกฎระเบียบ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา เพื่อสนับสนุนสุขภาพ

เรียกร้องการดำเนินการ (Call for action)

ผู้เข้าร่วมประชุมในการประชุมนี้ มุ่งมั่นที่จะนำ คำประกาศจาการ์ตา แบ่งปันให้กับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันทางวิชาการ และชุมชน เพื่อให้เนื้อหาที่อยู่ในคำประกาศนี้ได้ถูกเปลี่ยนเป็นการกระทำ และจะมารายงานความก้าวหน้าในการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกในครั้งต่อไป (ครั้งที่ 5) และเพื่อเป็นการเร่งรัดการดำเนินการให้เร็วขึ้น ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับรองการจัดตั้งเครือข่ายการส่งเสริมสุขภาพระดับโลก โดยเป้าหมายของเครือข่ายดังกล่าว เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้เกิดความก้าวหน้าในประเด็นที่มีความสำคัญดังนี้

1. ส่งเสริมความตระหนักในเรื่องการยกระดับปัจจัยกำหนดสุขภาพ
2. สนับสนุนให้เกิดการประสานงานของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสุขภาพ
3. จัดสรรทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ
4. รวบรวมองค์ความรู้และการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice)
5. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน
6. ส่งเสริมการดำเนินการที่เป็นเอกภาพเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
7. ส่งเสริมในเรื่องความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ

เรียกร้องให้รัฐบาลของแต่ละประเทศ สนับสนุนและอุปถัมภ์เครือข่ายเพื่อการส่งเสริมสุขภาพทั้งในและระหว่างประเทศ และเรียกร้องให้องค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นผู้นำในการที่จะสร้างเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพระดับโลก และเสริมพลังประเทศสมาชิกในการดำเนินการตามประกาศจาการ์ตา โดยบทบาทที่สำคัญขององค์การอนามัยโลกคือการประสานหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ธนาคารเพื่อการพัฒนา หน่วยงานภายใต้องค์การสหประชาชาติ องค์กรระหว่างประเทศ คู่สัญญาทวิภาคีหรือพหุภาคี สมาพันธ์หรือสหภาพแรงงาน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดความก้าวหน้าของการดำเนินการเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ
